

Vlaanderen mag dan al sterk verstedelijkt zijn, het nederzettingspatroon is er nog altijd grotendeels dorps. Vlaanderen telt 308 gemeenten. De gemiddelde gemeente heeft ongeveer 20.000 inwoners en bestaat uit verschillende deelgemeenten. Het aantal kleine kernen in Vlaanderen is dus groot. Die kleine dorpen staan voor een aantal nieuwe ruimtelijke uitdagingen. En toch resulteren vele courante ontwerpopdrachten nog steeds in het nonchalant verder breien aan het dorp. Drie cases van Maat-ontwerpers leveren voortschrijdend inzicht over ontwerpen in en bouwen aan het kleine, Vlaamse dorp.

Peter Vanden Abeele, Filip Buyse, Frédéric Rasier *Maat-ontwerpers*

Een uitgesproken focus op steden heeft de laatste jaren heel wat kennis, voorbeeldprojecten, methodieken en ontwerpstrategieën opgeleverd om na te denken over en te werken aan de steden van morgen. Maar tegelijkertijd is gebleken dat de projectgedreven stedenbouwkundige aanpak die we intussen in deze steden kennen, niet zomaar toepasbaar is in het Vlaamse 'buitengebied'. Toch liggen ook daar belangrijke uitdagingen. Een transitie naar een meer duurzame samenleving (die inspeelt op de sociaaleconomische, maatschappelijke en ecologische uitdagingen van de toekomst) doet zich niet alleen voor in de steden. Ook in de talrijke kleine kernen stijgt de vraag naar nieuwe woontypologieën, resulteert de vergrijzing in nieuwe behoeften rond zorg(verblijf) en wordt het landschap door steeds meer actoren opgeëist voor beleving, recreatie en hobby's.

Westouter

In de Westhoek hanteert de dienst gebiedsgerichte werking van de Provincie West-Vlaanderen al meer dan tien jaar diverse strategieën voor dorpskernvernieuwing. Om de leefbaarheid van kleine dorpen te verzekeren moet de sociale en economische dynamiek worden aangezwengeld.

Als ontwerp bureau kregen we in 2009 de opdracht om – voorafgaand aan de opmaak van een Ruimtelijk Uitvoeringsplan (RUP) voor

het hele dorp - ontwikkelingsmogelijkheden voor Westouter (1.400 inwoners) in kaart te brengen. Een aantal ruimtelijke vragen, zoals de inpassing van een rust- en verzorgingstehuis (RVT), bijkomende toeristische verblijfsinfrastructuur en de bouw van dertig nieuwe woningen, diende verzoend te worden met de historische waarden van het wederopbouwdorp. In een dorp van minder dan 2000 inwoners is een investering van die omvang tamelijk uitzonderlijk. Het RVT zou bovendien het eerste nieuwe publieke gebouw worden in Westouter sinds de wederopbouw na de Eerste Wereldoorlog. Dit soort projecten heeft vaak een belangrijke impact op de dynamiek en de ruimtelijke kwaliteit in een dorp. Het ontwerpend onderzoek vormde daarom een sleutelmoment.

Via een grondig onderzoek naar de verschillende erfgoedwaarden legden we de kernfiguur van het dorp bloot in relatie tot het omliggende landschap. Hoewel het ontwerpend onderzoek kon verbeelden hoe ook nieuwe functies en typologieën (zoals het RVT) deze kernfiguur kunnen respecteren en zelfs versterken, bleven de voorgestelde strategieën afhankelijk van deze unieke 'projectmodus'.

Toen bleek dat de private investeerder omwille van schaalvoordelen het RVT in Poperinge wilde bouwen, viel de hefboom voor de kernversterking van Westouter weg. Uitspraken over de toekomst van de generieke delen van de kernfiguur kwamen zo op de voorgrond terecht: duidelijke richtprincipes van hoe er, bij het (ver)bouwen van de individuele woningen in de kern, kan worden omgegaan met de kernfiguur en het omliggende landschap bleken cruciaal. Want precies daar bleek de enige resterende dynamiek van het dorp zich te bevinden.

Zevegem

Bij de opmaak van het beeldkwaliteitsplan (2010-2011) voor de dorpskern van Zevegem (2.000 inwoners, deelgemeente van De Pinte, net buiten het stedelijk gebied Gent), zetten we bewust in op de dynamiek van de individuele bouwopgaven. Aanleiding voor het ontwerpend onderzoek (in samenwerking met studie bureau *Cluster Landscape*) was opnieuw de opmaak van een RUP. De bevolking van Zevegem verzette zich hevig tegen de daarin opgenomen voorschriften en vreesde voor aantasting van de identiteit van het dorp. Vooral de mogelijke woonuitbreiding centraal in het dorp stuitte op veel tegenkanting. Het →

